

YLIOPPILASTUTKINTO-
LAUTAKUNTA

**ÄIDINKIELI II,
ESSEEKOE**
26.9.2011

Ohje: Kaikki kirjoitustehtävät ovat tämän vihkon sivuilla 2–3. Osaan tehtävistä liittyy aineistoa, jota on hyödynnettävä tehtävänannon mukaan. Lue tehtävät, silmäile aineistot läpi ja valitse tehtävistä yksi. Tehtävät arvostellaan pistein 0–60. Kirjoita ehyt ja kielellisesti huoliteltu teksti. Sopiva pituus on 4–5 sivua. Teksti on **kirjoitettava puhtaaksi kuula- tai mustekynällä**. Valmiit otsikot on lihavoitu. Muussa tapauksessa anna kirjoituksellesi oma otsikko. Merkitse kirjoitustehtävän numero otsikon eteen. Jos valitset aineistotehtävän, tekstisi pitää olla siten ehyt, että lukija voi ymmärtää tekstisi, vaikka ei tunnekaan aineistoa. Aineistotehtävissä tulee viitata aineistoon.

KIRJOITUSTEHTÄVÄT

1. On arvioitu, että suomalaisessa kodissa on keskimäärin 10 000 tavaraa, joista noin kolmasosa ei käytetä koskaan. Ihmiset suhtautuvat tavaroihin hyvin eri tavoin – joko niitä rakastaen, vieroksuen tai jopa inhoten. Valtiovalta puolestaan kehottaa ristiriitaisesti ihmisiä sekä säästämään ympäristöä että lisäämään kulutusta. Millainen on sinun suhteesi tavaroihin?
2. Mikä vampyyreissä kiehtoo?
3. Onko sähköauto ekologisesti kestävä ratkaisu?
4. **Mihin tarvitsemme taivasta?**
5. **Rakkaudesta urheiluun**
6. Joukosta kannattaa erottua
7. Muuttavatko maahanmuuttajat maata?

8. Mitä runous on? Tarkastele kysymystä Sirkka Seljan ja Hannu Kankaanpään runojen (s. 4–5) ja oman näkemyksesi pohjalta.
9. Analysoi Hermann Hessen novellia *Ilta tohtori Faustin luona* (1927) (s. 6–8) ja pohdi, onko siinä esitetty ennustus tulevaisuudesta toteutunut.
10. Riitta Kylänpää käsittelee (s. 9) Viron aikomusta kieltää puhekielen käyttö. Kuvittele, mitä seuraisi, jos Suomessa aiottaisiin tehdä samoin.
11. Mitä ajatuksia Merja Virolaisen essee *Kiitän* (s. 10–13) sinussa herättää?
12. Loppuuko köyhyys koskaan? Käytä kannanotossa hyväksesi Seppo Simolan pääkirjoitusta *Kerjäläiset keskellämme* (s. 14).
13. Televisio ammatinvalinnanohjaajana. Pohdi, onko Veijo Hietalan väitteissä (s. 15) perää.
14. Tehtävävihkon kansissa (s. 1 ja 16) on sapluunoin tehtyjä graffiteja, jotka ovat osa rakennettua ympäristöä eri puolilla Eurooppaa. Edustavatko ne taidetta, ilkeävaltaa vai yhteiskunnallista vaikuttamista?

*

AINEISTO TEHTÄVIIN 8–14

Sapluunagraffiteja	1 ja 16
Sirkka Selja: Runo ja Runousoppia	4
Hannu Kankaanpään runo	5
Hermann Hesse: Ilta tohtori Faustin luona	6–8
Riitta Kylänpää: Kaplinski tyrmää uuden kielilain	9
Merja Virolainen: Kiitän	10–13
Seppo Simola: Kerjäläiset keskellämme	14
Veijo Hietala: Televisio opastaa ammattiin	15

Huom.! Tekstien kieliasu on alkuperäisen julkaisun mukainen.

RUNO

Millainen runon tulisi olla,
salakavala, mystinen? Juuri kun luulet oivaltaneesi
putoatkin kuoppaan. Taivas
katsoo läpi, sata ja sata ratkaisua
joista jokin voi olla Jumalalle mieleen.
Tyhjästä taiottu talo jossa voi asua.

Sirkka Selja (2005)

RUNOUSOPPIA

Tosiasioista voi kirjoittaa ylimalkaisesti,
mutta unet,
ne vaativat tarkkuutta.
Kuka niitä muuten uskoisi.

Sirkka Selja (2005)

Hävetkää
te jotka puhutte Runoudesta
nenänpieluksia väristäen kuin pärskähdys
räjähtäisi nahkaselkäkansissa.
Runo kasvaa maasta matojen avartamasta
runo yhdytään vedestä ja kivistä
 kuin sen kantajakin
runo murenee kosketuksen puutteesta
syrjään jätetyn naisen tavoin
 joka on menetetty
silti se on sitkeä ja mahdollinen.
Runo ohenee liuskeeksi valeklassisessa
 pylväsalissa
naulattakoon se hellästi sydämen kärjillä
maantien pylväiden pölyttyneeseen
 kilometriaitaan
kulkevien lukea, ottaa mukaan
luotetuksi jokaisen matkalle
 onnellisten aamujen maahan.

Hannu Kankaanpää (1980)

ILTA TOHTORI FAUSTIN LUONA

Tohtori Johann Faust istui ruokailuhuoneessa yhdessä ystävänsä tohtori Eisenbartin (kuuluisan lääketieteilijän kantaisän) kanssa. Uhkeat ruokalajit oli korjattu pöydästä, jykevis-
sä kullatuissa pikareissa tuoksui vanha reininviini, molemmat aterialla säestäneet soittajat
olivat juuri lähteneet huiluineen ja luuttuineen. ”Nyt annan sinulle lupaamani näytön”,
sanoi tohtori Faust ja kaatoi kulauksen vanhaa viiniä hiukan karheaksi käyneeseen kurk-
kuunsa. Hän ei enää ollut nuori mies, tämä tapahtui kaksi tai kolme vuotta ennen hänen
kammottavaa loppuaan.

”Sanoin jo, että palvelijani joskus sommittelee kummallisia laitteita, joilla voimme
nähdä ja kuulla yhtä ja toista, mikä on etäällä meistä tai kuuluu kaukaiseen menneisyy-
teen tai tulevaisuuteen. Tänäpä kokeilemme tulevaisuutta. Kaveri on keksinyt jotakin
hyvin erikoista ja huvittavaa. Hän on usein näyttänyt meille taikapeleissä entisaikojen
sankareita ja kaunottaria, mutta nyt hän on rakentanut kuulokojeen, eräänlaisen suppilon
kaiuttaakseen sillä meille ääniä, jotka kerran kaukaisessa tulevaisuudessa kuuluvat ko-
jeen nykyisellä sijaintipaikalla.”

”Eiköhän palvelushenkesi nyt yritä hiukan sumuttaa sinua, hyvä ystävä.”

”Sitä en usko”, Faust vastasi. Mustalle magialle ei tulevaisuus suinkaan ole saavutta-
mattomissa. Kuten tiedät, olemme aina lähteneet edellytyksestä, että maailman tapahtu-
mat poikkeuksetta ovat syyn ja seurauksen lain alaisia. Tulevaisuutta ei siis voida muut-
taa, yhtä vähän kuin menneisyyttä, vaan sitäkin säätelee kausaalilaki ja se on jo olemas-
sa, vaikka emme kykene sitä vielä näkemäänkään emmekä maistamaan. Samoin kuin
matemaatikko ja astronomi pystyvät jo kauan ennakkolta tarkoin laskemaan auringonpi-
mennyksen ajankohdan, voitaisiin jokainen tulevaisuuden osa tehdä meille nähtäväksi
ja kuultavaksi, jos vain menetelmä siihen olisi olemassa. Mefistofeles on nyt kehittänyt
eräänlaisen korvan taikavarvun, loukun johon suljetaan muutaman sadan vuoden kuluttua
tässä tilassa kaikuvat sävelet. Olemme kokeilleet sitä monta kertaa. Joskus ei kuitenkaan
ole kuulunut mitään, olemme osuneet tulevaisuudessa tyhjiöön, ajankohtaan jolloin tällä
kohdalla ei tapahtu mitään kuultavaa. Toisilla kerroilla on korviimme kantautunut mo-
nenlaista. Niinpä tulevaisuudessa elävät ihmiset kerran kertoivat runosta, jossa kuvataan
tohtori Faustin tekoja, siis minun tarinaani, mutta riittäköön, nyt käymme kokeilemaan.”

Puhujan kutsusta ilmestyi paikalle tavanomaiseen harmaaseen munkinkaapuun pukeu-
tunut palvelushenki, joka asetti pöydälle pienen koneen äänisuppiloinen, teroitti herro-
jen mieliin, että heidän piti koko esityksen aikana pidättäytyä kaikista huomautuksista, ja
pyöritti sitten konetta, joka lähti käyntiin hiljaa humisten.

Pitkään aikaan ei erottunut muuta kuin tämä jännittävä humina, jota molemmat tohtori-
t odottavasti kuuntelivat. Sitten räjähti ilmoille kimeä ääni, täysin tuntematon, hurja,
uhkaavan pirullinen ulvonta, josta ei voinut sanoa, oliko se lähtöisin lohikäärmeestä vai
raivoavasta demonista. Kärsimättömänä, varoittavana, kiukkuisena, käskevänä tuo ilkeä
ääni toistui lyhyinä kiihvaina puuskina, aivan kuin jokin takaa-ajettu hirviö olisi kiittänyt
ilmassa. Tohtori Eisenbart kalpeni ja hengähti helpottuneesti, kun tuo kammottava huuto
loitto ni yhä kauemmaksi ja lopulta häipyi.

Tuli hiljaista ja sitten seurasi uusi ääni, miehen ääni joka tuntui tulevan hyvin kaukaa ja saarnaavan läpätunkevaan sävyyn. Kuulijat kykenivät ymmärtämään kappaleita puheesta ja kirjoittivat ne esiin asetetuille kivitauluille, esimerkiksi lauseet: ” – Ja niin kulkee Amerikan loistavan esimerkin mukaan taloudellinen edistys herkeämättä kohti voittoisaa toteutumistaan ja täyttymystään – – Samalla kuin työläisten elintaso kohoaa korkeammalle kuin koskaan ennen – – Ja voimme liioittelematta sanoa, että nykyinen tuotantotekniikka on suuresti ylittänyt entisten aikakausien lapselliset unelmat paratiisista – – ”

Jälleen hiljaisuus. Sitten puhui uusi ääni, matalana ja vakavana: ”Arvoisa herrasväki, pyydämme teitä kuuntelemaan erästä runoa, jonka kirjoittaja suuri Nikolaus Unterschwung, on varmaankin luodannut aikakautemme sisimmän syvällisemmin kuin kukaan muu, laajimmin oivaltanut elämämme tarkoituksen ja tarkoituksettomuuden:

”Ja savupiippu kädessä töröttää
ja evä kummassakin poskessaan,
kun ilmanpaineen mukaan kiipeää
noin puolattomia hän tikkaitaan.

Hän yhä ylemmäksi punnertaa
ja pilvet viitanvuoriin kietoutuu,
kun elämää hän kiihkoin janoaa
ja huimaukseen vihdoin tuupertuu.”

Tohtori Faust sai merkittyä muistiin pääosan runosta. Myös Eisenbart kirjoitti ahkerasti.

Unelias ääni, joka epäilemättä kuului vanhahkolle naiselle tai ikäneidolle, sanoi: ”Pitkäveteistä ohjelmaa! Ikään kuin radio olisi keksitty sitä varten! No, nyt tulee ainakin musiikkia.”

Todellakin alkoikin kuulua musiikkia, hurjaa, virmaa, tahdikasta soittoa, milloin rämi-sevää milloin hiutuvaa, täysin tuntematonta, oudon rietasta, ilkeää musiikkia, kaakattavien ja kurnuttavien puhaltimien pauhua, jota joskus järisyttävät kumistimien iskut ja jonka yli kohosivat ulvovan laulajan tuntemattomalla kielellä esittämät sanat tai säkeet.

Säännöllisin väliajoin kajahti salaperäinen säe:

”Thastus sun tukkaas hulmuttaa,
kun Gögö sitä pystyyn nostattaa.”

Myös ensimmäinen ääni, tuo häijy, raivoava varoitushuuto, tuskaa ja kiukkua ilmentävä lohikäärmeen ulvonta kuului välillä yhä uudestaan.

Kun palvelushenki vihdoin hymyillen pysäytti koneen, molemmat oppineet loivat toisiinsa omituisen katseen, joka kuvasti kiusallisen hämillisyyden ja häpeän tunnetta, aivan kuin olisivat tahtomattaan joutuneet rivon ja kielletyn esityksen todistajiksi. He lukivat läpi muistiinpanonsa ja näyttivät niitä toisilleen.

”Mitä arvelet siitä?” Faust vihdoin kysyi.

Tohtori Eisenbart siemaisi pitkän kulauksen pikaristaan ja katseli lattiaan, pysyi kauan vaiti ja miettieliäänä ennen kuin sanoi, pikemminkin itselleen kuin ystävälleen: ”Se on kamalaa! Ilman pienintäkään epäilystä ihmiskunta, jonka elämästä äsken kuulimme näytteen, on mielisairas. Nämä ihmiset ovat jälkeläisiämme, pojanpoikiamme ja heidän seuraajiaan, joiden kuulimme puhuvan arveluttavia surullisia ja sekavia asioita, päästävän kauhua herättäviä huutoja, laulavan käsittämättömiä ja idioottimaisia säkeitä. Ystäväni Faust, meidän jälkipolvemme sortuvat mielisairauteen.”

”Minä en olisi siitä niinkään varma”, Faust vastasi. ”Ajatuksessasi ei ole mitään epätoennäköistä, mutta se on tarpeettoman pessimistinen. Jos täällä, yhdellä ainoalla paikkakunnalla, kuulemme hurjia, säädyttömiä ja epäilemättä tärhtäneitä ääniä, sen ei tarvitse merkitä, että koko ihmiskunta olisi mennyt järjiltään. Paikalla missä nyt olemme, saattaa joidenkin vuosisatojen kuluttua sijaita hullujenhuone, josta nyt saimme kuulla katkelmia. Tai ehkä joukko sikahumalaisia purki siellä tunteitaan. Ajattelepa vain riemuitsevaa väkijoukkoa karnevaalipäivänä! Se kuulostaa aivan samanlaiselta. Hätkähdyttäviä ovat sitä vastoin nuo toiset äänet, huudot, jotka eivät voi olla lähtöisin ihmiskurkusta eivätkä soittimista. Ne tuntuivat mielestäni ehdottomasti pirullisilta. Niitä voivat saada aikaan vain demonit.”

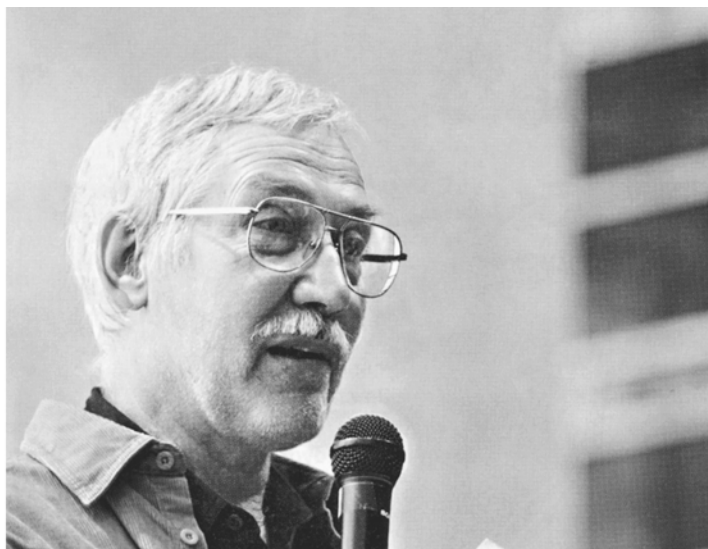
Hän kääntyi Mefistofeleen puoleen. ”Tiedätkö sinä tästä mitään? Voitko sanoa meille, mitä äsken kuulimme?”

”Kuulimme todella”, palvelushenki vastasi hymyillen, ”demonien ääniä. Maailma, hyvät herrat, josta jo nyt runsaasti puolet kuuluu paholaiselle, tulee tietyn ajan kuluttua siirtymään kokonaan hänen haltuunsa ja muodostamaan helvetin osan tai maakunnan. Hyvät herrat, olette puhuneet tämän maallisen helvetin sana- ja säveltaiteesta hiukan ankarasti ja tuomitsevasti. Minun mielestäni on kuitenkin merkittävää ja myönteistä, että myös helvetissä tulee olemaan musiikkia ja runoutta. Nämä alat kuuluvat Belialille. Hän ei hoida tehtäviään kovinkaan huonosti.”

Hermann Hesse, *Ystävykset: Kertomuksia* (1927)

Suom. Kai Kaila (1982)

■ Kirjailija Jaan Kaplinskin mukaan lain valmis-
telussa ei
kuultu kieli-
tieteilijöitä
eikä kirjaili-
joita.

© TEA KARVINEN / LK

Kaplinski tyrmää uuden kielilain

VIRO Valmisteilla oleva laki pakottaisi virolaiset puhumaan kirjakieltä sakon uhalla.

► Virolaiskirjailija **Jaan Kaplinski** uhkaa lopettaa kirjoittamisen äidinkielellään, jos valmisteilla oleva kielilaki hyväksytään maan parlamentissa. Viron opetus- ja tiedeministeriön kieliosastolla työn alla oleva ehdotus lakiluonnokseksi kieltäisi murteiden ja vierasperäisten sanojen käytön niin lehdistä kuin kirjallisuudessa.

Katukuvasta katoaisivat tutut englantilaisperäiset sanat kuten "plaza" ja "cafe". Huolimattomasta kielenkäytöstä seuraisi ensin varoitus, ja jos se ei tehoaisi, rangaistuksena olisi jopa 200 päiväsakkoa. Ainoa sallittu kieli olisi kirjakieli.

"Kirjailijasta ja kielitieteilijästä koko keskustelu tuntuu naurettavalta. Suomessa presidenttikin voi huoletta sanoa 'mä' ja 'sä' tv-haastattelussa, mutta täällä siitä rangaistaisiin."

Kielitieteilijöitä saati kirjailijoita opetusministeriön kieliosasto ei ole Kaplinskin mukaan edes kuullut.

"Kieliosastolla ei ymmärretä, että kaikki kielet, myös viro, ovat eläviä. Ja jokainen elävä asia on jollakin tapaa huoleton. Metsän puutkaan eivät ole samanlaisia kuin puutarhan puut."

Kaplinskin mukaan taustalla on ajatus Viron kielen pyhydestä. Neuvostomiehityksen aikana venäjän kielen saavutti hitaasti mutta varmasti valta-aseman virallisena kielenä, ja Viron itsenäistyttyä 18 vuotta sitten venäjän kielestä haluttiin päästä eroon. Muutosta valvomaan perustettiin tuolloin kielen tarkastusvirasto. Esimerkiksi venäjänkielisiä katukylttejä on enää lähes mahdoton löytää.

"Kun venäjän kieli ei ole enää uhka, on kielen tarkastusvirasto iskenyt silmänsä englannin- mutta myös suomenkielisten lainasanojen yleistymiseen. Varsinkin nuorten huolimaton kielenkäyttö netissä kauhistuttaa viranomaisia."

Uusi tiukka kielilaki merkitsisi Kaplinskin mukaan myös sitä, että paljon hyvää kirjallisuutta jäisi kääntämättä viroksi.

"Monikohan suomenkielinenkään teos läpäisisi oikeakielisyysvaatimusta", hän ihmettelee. Jaan Kaplinski on julkaissut runoja myös lapsuutensa kotikielellä, vorun-murteella.

"Nyt sekin kiellettäisiin. Haluan uskoa, että valmisteilla oleva laki esitys kaatuu omaan mahdottomuuteensa." ■

Riitta Kylänpää

Kiitän

PAPERI KASTELLAAN KAUTTAALTAAN. SIIHEN PUDOTELLAAN
SINISTÄ VESIVÄRIÄ SINNE TÄNNE. PAPERIA KALLISTELLAAN, JOTTA
VÄRI LEVIÄÄ PEHMEÄRAJAISIKSI KUVIOIKSI. VALKOISIKSI JÄÄNEET
KOHDAT OVAT PILVENHATTAROITA, VÄRJÄYTYNEET TAIVASTA.
ENSIMMÄISEN LUOKAN OPETTAJANI INKERI AUTIO NÄYTTI MINULLE,
MITEN TAIVAS LAVEERATAAN. IHASTUIN. HALUSIN TEHDÄ SEN
OMINKIN PÄIN MAALATESSANI AINA UUDESTAAN JA UUDESTAAN.

Sana ”yhteiskuntaluokka” tarkoittaa eri asioita eri henkilöille ja eri konteksteissa. Yhdelle se merkitsee ennen muuta sosiaalista asemaa, arvostusta, sukutaustaa, syntyperää, identiteetin perustaa. Toiselle se merkitsee kulttuuriharrastuksia, makua, kulutustottumuksia, elämäntapaa. Kolmannelle se on pelkkää rahaa, varallisuutta tai sen puutetta. Yhteiskuntaluokka voidaan nähdä myös poliittisina intresseinä tai mahdollisuuksina edetä elämänuralla. Monet tuskin tulevat ajatelleeksi yhteiskuntaluokkaa, edes omaansa, toiset tuntevat sen painon raskaana.

Tarkastelen omaa luokkataustaani ja -kehitystäni neljältä kannalta: koulutus, terveydenhoito, ammatti sekä tulot ja varallisuus. Luokakehitykseni kannalta ovat olleet ratkaisevan tärkeitä koulujärjestelmämme, yleinen kirjasto sekä julkinen terveydenhoito. Rohkenen sanoa, että saan kiittää koko elämästäni suurimmaksi osaksi niitä.

Valitettavasti en voi kertoa kovin paljon käytännön esimerkkejä lapsuuskotini olosuhteista, vaikka ne muodostavat vertailukohdan sille, mitä yhteiskunta on minulle antanut. Nehän ovat myös vanhempieni ja sisareni yksityisasiota. En voi käsitellä niitä julkisesti.

Pink Floydin *The Wall* -elokuvassa on kohta, jossa lapset johdatetaan jonossa lihamyllyyn, kouluun. Taustalla soi ”Another Brick in the Wall” -biisi: ”We don’t need no education. We don’t need no thoughts’ control. - - Teacher, leave them kids alone!” Elokuva näyttää brittiläisen 1940- ja 50-luvun koululaitoksen nöyryyttävänä sekä luovuuden ja kapinallisuuden tukahduttavana. Minulla on tyystin päinvastainen kokemus suomalaisesta 1970- ja 80-luvun koulusta: kuin olisi päässyt taivaaseen.

Ei taatusti ole minua tukahduttanut, että olen oppinut useita kieliä. Herkkyyttäni luonnonhavainnoille sekä niistä saamaani nautintoa ei ainakaan vähennä se, että tunnen solun rakenteen, mitoosin, meioosin. Rakastuneisuuden huumaa tai humalan hulluttelua ei mitenkään haittaa tietoni siitä, että ne ovat regressiota egon palveluksessa, päinvastoin. Tai että niillä on kemiallinenkin puolensa. Siitä vain!

Vanhempani eivät tietääkseni ole koskaan käyneet klassisen musiikin konsertissa. He eivät ole kuunnelleet sitä edes radiosta. Minä sain tutustua Bachiin, Beethoveniin, Mozartiin, Musorgskiin, Prokofjeffiin jo 9-vuotiaana musiikintunnilla.

Käsityötunnilla 7-vuotiaana tajusin, että tulos riippuu siitä miten teen, ja että voin tehdä toisin kuin olin ensin tehnyt, jos se ei tuottanut toivottua jälkeä. Oli nöyryyttävää mutta vapauttavaa, kun opettaja näytti kädestä pitäen, miten tuloksesta tulee parempi.

Yhteiskuntaopissa kuulin Yhdistyneitten kansakuntien ihmisoikeuksien julistuksesta, fysiikassa että on kitkaa, ja sen suuruuden voi vieläpä mitata. Kemiassa kuulin, että jokin voi toimia katalysaattorina. Etenkin kotitaloustunnilla opin käytöstapoja, kirjaston etikettioppaista vielä enemmän. Vanhempani aterioivat kädet likaisena, ahmia mässäyttivät, piereskelivät ruokapöydässä jopa vieraisilla.

Psykologiassa tutustuin mieleemme puolustuskeinoihin. Aloin ymmärtää aikaisempaa paremmin omia reaktioitani ja nähdä muiden reaktioihin pintaa syvemmälle. Filosofiasa kuulin eksistentialismista: olemme vapaat ja vastuussa valitsemaan itsemme. Uskonossa minua valaisi silloisesta kristillisestä maailmankatsomuksestani huolimatta vieraisiin uskontoihin tutustuessamme se, mitä Buddhalla oli sanottavana kärsimyksestä ja minuuden harhaluonteesta. Enpä ollut kotona kuullut halaistua sanaa moisesta!

Luku- ja kirjoitustaito ei ole itsestäänselvyys. Se opitaan, useimmiten koulussa. Se avaa vapauden: ymmärrän itse, en ole sen varassa, että joku lukee minulle.

Äidinkielen ja kirjallisuuden tärkeyttä perustellaan usein esteettisillä syillä. Mutta olennaisempaa on se, että se auttaa oppilasta saamaan kosketuksen itseensä. Ilman täsmällistä, kirkasta kieltä on ajattelukin sameaa. Hyvä äidinkielen taito antaa välineet muotoilla mielensisältöjään kirkkaasti, tulla niistä tietoiseksi ja viestiä niitä muillekin. Se antaa mahdollisuuden ymmärtää muiden viestejä ja arvostella niitä. Äidinkieli antaa mahdollisuuden toimintakykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi, avaimet valtaan ja vapauteen. Se kohentaa osaltaan suhteitamme muihin ihmisiin, myös perhe-, ystävyys- ja rakkaussuhteissa, onhan niiden toimivuuden perustana osapuolten kyky introspektioon sekä rakentavaan viestintään. Ahkera äidinkielen opettaminen, opiskeleminen ja oppiminen on mitä vallankumouksellisinta toimintaa.

Koulupakko palvelee vapautta. Siinäkin syy; miksi en ymmärrä, jos joku marisee koulunkäynnistä, kokee sen epämieluisana. Saattaa pitää nurjaa asennettaan jopa kapinallisuutena, vaikka koulu jos mikä tarjoaa mahdollisuuden kapinaan ja välineet siihen.

Vanhemmillani ei ollut mahdollisuuksia yhtä hyvään koulutukseen kuin minulla, heidän vanhemmistaan puhumattakaan, tai heidän vanhemmistaan.

Minä olin riemuissani kaikesta oppimastani, uusista tiedoista ja oivalluksista. En ymmärtänyt enkä ymmärrä, miksi monilla koulutovereilla ei lainkaan värähtänyt. Tein läksyt innolla, ahmin heti alkusyksystä oppikirjat, tein niiden tehtäviä malttamattomana etukäteen. Ne tuntuivat liian helpoilta, kaipasin haasteita: hakeuduin etsimään vielä enemmän tietoa kirjastosta.

Koulu lienee ollut minulle enemmän koti kuin kotini oli. Etenkin kansakoulussa opettajat paljolti korvasivat minulle vanhempiani. Ja hyvä niin: opettajilla oli enemmän ja laadukkaampaa annettavaa. He tarjosivat paremman samastumiskohteen. Sain heiltä myönteistä huomiota ja kannustusta. Viihdyin koulussa erittäin hyvin. Se antoi ravintoa itsetoteutuksen tarpeelle, itseksensä havahtumisen ja kehittymisen tarpeelle, vapaudelle ja rohkeudelle tulla itsekseni.

Lukutaito avasi paitsi kodin kirjat etenkin julkisen kirjaston. Luin tietenkin sadut: oi pientä tulitikkutyttöä, rumaa ankanpoikasta, onnellista prinssiä! Tintin mukana seikkailin

milloin Tiibetissä, milloin meren pohjassa tutkimassa hylkyä, etsimässä aarretta. Asterixin ja Obelixin mukana sain kiehtovia näkymiä Kleopatran ja Julius Caesarin suhteeseen, orjien oloihin, pienen neuvokkaan porukan vastarintaan maailmanvallan öykkäroinnin edessä. Samainen porukka tosin itse kohteli öykkärimäisesti taiteilijaansa Trubadurixia.

Kahlasin taidekirjoja, kirjoja keksintöjen ja tieteellisten läpimurtojen historiasta, tutkimusmatkoista. Luin innolla historian hallitsijattarista, ihailin ensin Kleopatraa ja Elisabet I:stä, myöhemmin Katariina Suurta. Ahmin Raamattua, aforismeja, latinankielisiä lentäviä lauseita, Kiinan klassista runoutta ja estetiikkaa siinä kuin Anni Polvan Tiina-kirjoja ja lasten salapoliisisarjoja, kuten Enid Blytonin Viisikkoa.

Kirjaston merkitystä kehitykselleni – koko elämälleni! – ei mikään voi ikinä mitata, niin valtava se on. Sen lisäksi suuri merkitys on ollut televisiolla elokuvineen sekä radiolla niin kevyine kuin klassisine musiikkeineen. Nehän ovat tarjolla kenelle tahansa asuinpaikasta ja luokkataustasta riippumatta.

Kun kansakoulun terveydenhoitaja oli tutkinut ensi kerran hemoglobiiniäni hän totesi, että se oli hälyttävän alhaalla. Hän kehotti minua syömään terveellisemmin. Häneltä myös kuulin, että alapesu on hyvä suorittaa kerran päivässä, ei kerran viikossa saunassa, jotta välttyy tulehduksilta. Kouluhammaslääkäri puolestaan valaisi, että ei tule reikiä, joita täytyy niin tuskallisesti porata, jos harjaa hampaat.

Aikuisena minulla oli elämäni kannalta ratkaiseva mahdollisuus päästä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kautta KELA:n tukemaan psykoterapiaan. Vanhempani eivät vielä tiedä mitä se on ja vaikka tietäisivät, eivät olisi sellaiseen ikinä hakeutuneet.

Vanhempani olivat ammattinsa perusteella alempaa keskiluokkaa. Isä oli aluksi nuorempi, sitten vanhempi konstaapeli, äiti merkonomi. Heidän vanhempansa olivat pienviljelijöitä, toiset Etelä-Pohjanmaalla, toiset Länsi-Uudellamaalla.

Asuimme Kauniaisissa, kun kävin kansakoulua ja oppikoulun ensiluokkia. Tovereitteni vanhempien ammatteja olivat pankinjohtaja, toimitusjohtaja, huoltoaseman omistaja, kamppaamon omistaja, suuren vientiyrityksen kauppaedustaja, asianajaja, lääkäri, hammaslääkäri, lentokapteeni, geologi, rakennusmestari, television kameramies, sisustusarkkitehti, taidegraafikko, mutta myös konduktööri, taksinkuljettaja, maalari. Monen isällä oli liikeyritys, ilmeisen menestyvä, koska he asuivat upeissa omakotitaloissa. Äidit olivat usein kotona, eivät ansiotyössä. Monen kotona työskenteli kotiapulainen.

Vanhempien sosiaalinen asema oli lasten keskuudessa tärkeä — niille, joiden vanhempien asema oli korkea. He tekivät tiettäväksi eron yhteiskuntaluokassamme, vetosivat lapsellisen tökerösti vanhempiensa asemaan, kun yrittivät saada sosiaalista arvostusta kaveriporukassa. Ja usein onnistuvatkin. Minun oli pakko päteä omilla ansioillani. Halveksin niitä, jotka vetosivat vanhempiensa asemaan. Halveksin yhä.

Muutimme Kauniaisista Kirkkonummelle, kun olin 12-vuotias. Vaihdoin koulua muistaakseni 13-vuotiaana. Tovereitteni vanhemmissa oli maanviljelijöitä, Suomen sokerin, Ericssonin tai muun tehtaan työ- tai toimistoväkeä, Upinniemen varuskunnan henkilökuntaa

tai muita alueella työskenteleviä, kaupanmyyjiä, virkamiehiä. Vanhempien sosiaalinen asema oli yhdentekevä. Ketään ei arvostettu tai ylenkatsottu sen takia. Se saattoi olla ikäkysymyksen: olimme jo murrosiässä, itsenäisempiä suhteessa vanhempiin.

Valmistuin kuuden laudaturin ylioppilaaksi Porkkalan lukiosta. Olin haaveillut kuvataiteilijan urasta, mutta peruskoulun ammatinvalinnanohjaaja oli varoittanut siinä odottavasta taloudellisesta kurjuudesta. Opiskelin kurjuutta kavahdettuani pukusuunnittelijaksi. Työskentelin lyhyesti nukketeatterissa nukke-, lavaste- ja julistesuunnittelijana.

Mutta mieli veti muuallekin: opiskelin filosofian maisteriksi pääaineenani teoreettinen filosofia. Nykyään olen kirjailija. Ammattini arvostetaan yhteiskunnassamme korkeammalle kuin poliisin, merkonomin tai maanviljelijän. Sen osalta on tapahtunut luokkakohoamista. Ammatinvalintaani tosin ei motivoinut mahdollinen yhteiskunnallinen arvostus vaan sisäinen pakko. Olisin halunnut kirjailijaksi, vaikka se olisi halveksittu ammatti.

Vanhempani nauttivat työstään vaatimatonta palkkaa. Periaatteessa sen olisi silti pitänyt riittää nelihenkisen perheen elättämiseen. Käytännössä he käyttivät suhteellisen vähän palkastaan ja lapsilisistä lasten ruokaan, vaatteisiin ja harrastuksiin. Vietin aineellisesti ankeamman lapsuuden kuin useimmat toverini.

Minulle ostettiin esimerkiksi uudet vaatteet vain kerran vuodessa, yksi vaatekerta. Kun vaatteet likaantuivat, pesin ne illalla käsin vessan lavuaarissa ja toivoin, että ne ehtisivät kuivua seuraavaksi aamuksi kouluunlähtöön mennessä.

Opiskeluaikoina ja kirjailijanurani alkuvaiheessa ensimmäiset 10 vuotta olin pahoissa taloudellisissa vaikeuksissa. En olisi selvinnyt ilman vanhempieni ja sosiaalitoimiston rahallista apua, niin nöyryyttävää kuin niihin turvautuminen olin. Nytemmin olen saavuttanut työlläni aseman, joka takaa riittävästi palkkioita ja apurahoja, jotta tulen toimeen.

Suurempaa varallisuutta en kaipaakaan. Tarpeitteni kannalta olen korkeimmassa mahdollisessa luokassa, vaikka muihin verrattuna elän vaatimattomasti. Minulla ei ole puolisoa eikä lapsia. En tarvitse suurta asuntoa, autoa, kesämökkiä, purjevenettä, kalliita harrastusvälineitä. En ymmärrä niitä, jotka käyttävät vähää elinaikaansa aineelliseen rikastumiseen sen sijaan että keräisivät henkistä omaisuutta, jonka hallussa pitäminen merkitsee minulle todella korkeassa luokassa olemista.

Mitä tulee muihin kuin aineellisiin yhteiskuntaluokan kriteereihin, olen päässyt huikeasti korkeammalle kuin lähtökohtani. Se on ennen kaikkea koulun, kirjaston ja julkisen terveydenhoidon ansiota.

Toisaalta on huomattava, että olen marginaalissa. Elämäni tuskin käy esimerkiksi tyypillisestä luokkakehityksestä. En näe itseäni minkään yhteiskuntaluokan edustajana. Tunnen epäluuloa enemmistön mielipiteitä kohtaan, olivat ne minkä luokan tahansa.

Merja Virolainen teoksessa *Me muut: kirjoituksia yhteiskuntaluokista*.
Toim. Silja Hiidenheimo, Fredrik Lång, Tapani Ritamäki ja Anna Rotkirch (2009)

Kerjäläiset keskellämme

Romaniasta tulleet romanit ovat taas ilmestyneet Helsingin katuvaan. Jalkakäytävillä ilmeettöminä kerjäävät ulkomaalaiset ovat yksi osoitus siitä, että ajat ovat muuttuneet. Monimutkaisen maailman monitahoiset ilot ja ongelmat tunkevat maahamme ja kaupunkiimme väijäämättä. Puhtoista pohjoista lintukotoa ei enää ole eikä paluuta Impivaaraan.

Meillä kadunkulmissa kerjäävät ihmiset eivät kenenkään mieltä ylennä. Viranomaiset, poliitikot, erilaiset järjestöt ja yksityiset vapaaehtoiset miettivät, mitä heidän kanssaan oikein pitäisi tehdä. Hyvää ja oikeaa vastausta ei taida olla-kaan, sillä tehtiinpä täällä mitä tahansa, se ei pitkälle auta.

Varsinainen ongelma ei ole siinä, että romanit tulevat tänne kerjäämään, vaan siinä, että heidän elämänsä omassa maassaan on niin onnettomalla tolalla. Romaniassa ja joissakin muissa kaakkoi-sen Euroopan maissa elää suuri romanivähemmistö, jonka elin-olot ovat surkeat. Näiden mai-den liityttyä Euroopan unio-niin on kaikuja tästä surkeu-desta levinnyt kaikkialle Eurooppaan, niin meillekin.

EU ei ole romanien ongel-mia aiheuttanut, mutta se on

tuonut ne laajalti näkyviin. Köyhyydessä ja kurjuudessa elävä romaniväestö on suuri eurooppa-lainen ongelma, johon pitää etsiä ratkaisuja laa-jalla eurooppalaisella yhteistyöllä. Savotta ei ole helppo, sillä köyhyyteen ja kurjuuteen liittyy moninainen vyyhti: lukutaidottomuus, valtaväestön ja vähemmistön väliset suhteet, erikoinen kult-tuuri ja niin edelleen.

Ongelmat eivät häviä silmiä ja rajoja sulke-malla kuin korkeintaan tasolla ”poissa silmistä, poissa mielestä”. Toivottomalta tuntuvien on-gelmien edessä on hyvä muistaa, että on niitä ratkottu ennenkin. Jokainen Ryysyrannan Joo-seppinsa ja Pohjantähtensä luenut tietää, että monenlaisesta köyhyydestä ja kurjuudesta on meilläkin kärsitty ja päästy loppujen lopuksi ly-hyessä ajassa lujasti eteenpäin.

Vaikka isoihin ongelmiin on etsittävä isoja ratkaisuja, tavalliselle kaduntallaajalle jää ratkaistavaksi yksinkertainen kysymys: pi-täisikö kerjäläisen purkkiin heittää lantti tai pari. Ilmeisesti jokainen sentti tuottaa saa-jalleen jotakin iloa ja helpotusta. Toi-saalta jokainen lantti myös antaa viestin, että tänne kannattaa tulla kerjäämään, vaikka kouluttautu-malla ja työtä tekemällä kohottaisi elinolojaan pysyvämmiin.

Seppo Simola, päätoimittaja
seppo.simola@evl.fi

DOSENTIN KATSOMOSSA

Tällä paikalla vuorottelee Jani Kaaron Tieteen moka.

Televisio opastaa ammattiin

Kun minun kouluvuosinani pähkäiltiin, mitä meistä tulee isoina, käväistiin ammatinvalinnanohjaajan juttusilla. Nykyisin tuokin valistustehtävä näyttää siirtyneen elokuvalle ja ennen muuta televisiolle.

Ovathan nämä mediat toki esitelleet erilaisia ammatteja jo vuosikymmeniä, mutta niiden valikko on vain ollut turhan suppea. Jännittävässä fiktioissa ovat seikkailleet pääasiassa poliisit, salaiset agentit, lääkärit, cowboyt ja asianajat. Itsekin haaveilin jossakin vaiheessa salaisen agentin urasta, vaikka James Bondin fiktiivisyys vähän epäilyttikin. Tosin myös arkeologin ura näytti varteenotettavalta vaihtoehdolta ensimmäisen Indiana Jonesin jälkeen...

Tänä keväänä tulevaisuuttaan pohtivien nuorten ei tarvitse enää tihrustaa pelkkiä fiktioita unelma-ammattien toivossa, sillä tosi-tv on antanut uutta potkua television ennen niin kuiviin asiaohjelmiin. Juuri tosi-tv:n ansiosta monen nykynuoren haaveissa ykkösammatti onkin yksinkertaisesti julkkis, ja julkkiseksi voi päätyä paitsi Big Brotherin myös koulutuksen kautta.

Kokkikouluhin on riittänyt tunkua pitkään, sillä moni pyrkijä näkee jo itsensä trendiherkkuja kokkaamassa kuvaruudun lukemattomissa ruokaohjelmissä.

Nelonen Jos tosi-tv-sarjaan on uskomisen, tässä ammatissa pitää olla joka alan tuntija. Matkaoppaiden arkea seurataan Turkin Alanyassa.

yleensä ammatteihin, joiden kanssa useimmat meistä ovat joskus tekemisissä mutta joiden kokemusmaailma peittyi kohteliaan ammattikulissin taakse. Itse ainakin yllätyin matkaoppaiden joka alan asiantuntijan toimenkuvasta. Siinä saa näköjään olla pikalähetä, psykologi ja sairaanhoitaja yhtä aikaa ja ympäri vuorokauden.

Keskittymällä dramaattisiin hetkiin tosi-tv saa arkisenkin ammatin näyttämään hohdokkaalta. Tuskinpa metsurit tai rekkakuskit itsekään tiesivät työnsä vaarallisuutta ennen heistä kertovia tv-sarjoja. Jos nämä "äijäammatteihin" keskittyvät ohjelmat onnistuvat nostamaan ruumiillisen työn arvostusta ja kiinnostavuutta, hyvä niin.

Nyt odotan, milloin tv-yhtiöt huomaavat mediatutkijan työn jännittävyyden. Tutkija polkemassa pyörällä lumisateessa joenrantaa – siinäpä arjen draaman huippu!

Myös muodikkaat lifestyle-sarjat ovat nostaneet esiin monia uusia mediaseksikkäitä ammattiryhmiä, kuten sisustus-suunnittelijat ja stailaajat.

Kuluneena talvena televisio on kuitenkin panostanut ammattien esittelyyn oikein tosissaan. Suomalaispoliisien mukana on liikuttu kahdenkin kanavan voimin, ja Poliisiopisto on jo julkisesti kiitellytkin yllättävän tehokkaasta ilmaismainonnasta. Myös hoitoalan iloja ja suruja on seurattu monipuolisesti, samoin matkaoppaiden jännittävää aherrusta.

Näiden sarjojen huima suosio perustuu siihen, että niissä ei luetella kuivia faktoja vaan sukelletaan suoraan ammattilaisten arkeen ja tunteisiin.

Toisaalta ohjelmissa keskitytään

VEIJO HIETALA
Kirjoittaja on Turun yliopiston
elokuva- ja televisiotieteen dosentti.

Ilomäki Litter Oy

